

Ко год се бави озбиљније пољопривредом, зна шта стабилно тржиште значи за планирање производње. Но, шта то бејаху стабилне цене у производњи и малопродаји код нас? Беше то „сан“ до 5. октобра 2000, а остао је, нажалост, „само сан“ и после „октобарске револуције“ до данас. То значи да нема озбиљних предуслова за одржавање квантитета и квалитета производње, да не говоримо о расту и модернизацији овог сектора.

„СЛОБА ЈЕ ЗА СВЕ КРИВ“

До 2000. године тада владајући режим СПС-а имао је један механизам, тзв. минималних заштитних цена, тако да у тренутку када се такве цене донесу, оне буду међу највећима у Европи. Када дође до њихове практичне примене, оне због велике инфлације буду „поједене“ и постају међу нижима у Европи. А пошто су те мере примењиване сваке преступне године, и увек „у корист наше штете“, резултат је био да крајњи потрошачи ипак једу јефтино месо. Произвођачи су и тада и сада били – небитни. Важно је било чување социјалног мира у тешким деведесетим.

Данас и ако цене „живе мере“ вртоглаво расту и падају, нема јефтиног меса за крајње потрошаче. После „петооктобарске победе демократије“ до данас је било „4+4 периода“ и година вртоглавог пада и истог таквог раста цена стоке „живе мере“. Шницла у међувремену није ишла много „горе-доле“. Да ли је ово закономерна појава привредног живота, или само једна обична „игранка“? Па и да је само обична игранка монополиста (читај тајкуна) и политичара, где је у свему томе наша наводно критичка јавност и медији? Понекад се чује – додуше стидљиво – да је у питању спрега трговачког лобија, финансијског капитала и индустријске мафије. Наравно, све са благословом политике.

Пратиле су нас често велике суше и баш су тада откупне цене стоке биле веома ниске. Ниске откупне цене, а изузетно скупи инпут (сировине за производњу сточне хране)! Има ли ту негде најпростије економске и трговинске логике? Нема нигде и никако! Ни не може је бити када нашим тржиштем немилосрдно владају корумпирани политичари, увознички лоби и јачи играчи међу трговцима.

Може се спекулисати шта је све, поред рата 1999, утицало на пад Милошевићевог режима, али нам се чини да је и суша имала одређеног утицаја. Цена кукуруза је те године била око 40 пфенига, а откупна цена товљеника је била само 60 динара. Нови „демократски министар“ Веселинов није знао (или није хтео да зна) да нешто ефикасно предузме како би спречио велики покољ стоке (чак и врхунског генетског материјала).

Наши политичари који су се бавили овом проблематиком, а пре свега министар пољопривреде, показали су завидно непознавање и неактивност на пољу спасавања сточарства када је те године са Русима потписан велики споразум о извозу меса у замену за гас. Ударало се „на сва звона“ о том „стратешки великом и важном уговору за СЦГ“, само се занемарила „ситница“ – која је то уговорена стока за клање, када је министар коначно открио и схватио да је нема? Ми нисмо имали да извеземо ни део уговорених количина. Тако су Руси остали без нашег меса, а ми без фонда живе стоке и без довољних количина гаса. На тај начин изгубили смо велико и значајно руско тржиште, а уместо нас тај профитабилан посао одрадиле су друге способније државе (Пољска на пример). То је само један од примера како нисмо знали или хтели да искористимо шансе који нам је давао међудржавни уговор са Русијом. Најлакше је за све те неуспехе окривити Милошевића и „несрећне деведесете“.

За разлику од нас, Европа врло добро познаје и примењује механизме који спречавају и ублажавају поремећаје тржишта, а то су праг цена испод кога нема куповине и интервентне цене због скока инпута. У буџету неких западних земаља пољопривреда учествује са чак 30 одсто, а у бруто националном производу са 3–4 одсто. У српском буџету пољопривреда учествује са „чак 3,4 одсто“, док у бруто националном производу учествује са преко 40 одсто. Ту би однос Европе и Србије био отприлике $1 : 10 = 10 : 1$, дакле, не мало наopak, већ много наopak. То није пољопривредна политика, већ антиполитика, тј. политика у земљама транзиције којима је намењена улога колонијалног простора „новог трећег света“.

Да видимо колики је однос сточарства у пољопривреди као грани привреде у неким земљама. Тај однос креће се чак 70–75 одсто, код нас је 35–40 одсто са тенденцијом пада, при чему број крупне стоке и товљеника из године у годину драстично пада. И

таквима нам Европа даје шансу за извоз 8800 тона беби-бифа, а ми остваримо једва 2000–2500 тона извоза. Једва једну четвртину одобрене квоте! А ова политичка елита хвали се да по сваку цену хоће у Европу. Са ким и чим?

Квоте које ЕУ одобрава су веома битне за сваку земљу и свака се земља бори за што веће квоте, а само их ми смањујемо, и то веома лошом пољопривредном политиком и министрима који су неспособни да артикулишу и примене иоле разумну пољопривредну стратегију. Колико нас горепоменуто ЕУ „уважава, воли и цени“, видимо и по „налогу“ Брисела да нам не дозволи извоз млека на тржиште Русије (блокирали су нам транзит преко Мађарске). Сличне опструкције могућих пословних аранжмана са Русијом од домаћих и бриселских „еврократа“ видели смо и код „незавршене приче“ око НИС-а и „Јужног потока“.

Појавили се вишкови млека, те пад откупне цене за чак 10 динара (али не и пад малопродајне цене „обраног“ млека). Резултат тога је нова криза и могући колапс млекарства у Србији, које је тек недавно кренуло у благу експанзију. Стиче се утисак да неко намерно гуши наше производне капацитете у пољопривреди да би се тако „оборила цена“ овог сектора и да би га се за шаку евра дочепале стране компаније и домаћи тајкуни. Стога ни не чуди што је, иако на ниским гранама, наша пољопривреда врло атрактивна и веома привлачна за стране корпорације.

МАСНЕ СВИЊЕ И ПРОВИЗИЈЕ

У сенци политичких препуцавања и надметања за нека друга министарства остало је лобирање за то да „подобни“ дођу на чело министарства за пољопривреду. Тако смо имали моћну Дулићку, министарку пољопривреде, која је могла себи да приушти политичке испаде попут присуства антивладиним демонстрацијама. Јавност је, чини се, и систематски држана по страни од многих озбиљних питања која се тичу ове виталне гране привреде. Међутим, у овој сфери странце занима много шта, а нарочито пољопривредно земљиште, јефтине сировине и врло јефтина радна снага. Србија је у пољопривредној сфери виђена само као сиротињско тржиште за треш прехранбenu робу, као извор квалитетне, а јефтине радне снаге (на терену или „увезене“ у ЕУ), и евентуално као „погон за производњу биогорива“. Намењена нам је улога периферног произвођача сировина, због чега се и спутава развој производног сектора бар док се не покупују производни капацитети и не преузме контрола над већим процентом обрадиве површине.

Може се рећи да се садашњи министар пољопривреде Милосављевић (у то време министар трговине) чак „прославио“ откупом товљеника за ублажавање несташице меса и потребе робних резерви, чиме је спречио раст цена. То није било у интересу произвођача, већ пре оних који имају монополистички положај на тржишту. Министар Веселинов, као ни други министри, није имао толико слуха за проблеме сточарства колико за тамбураше по чардама. Таквом политиком није спречен (нажалост, само је одложен) велики покољ стоке по ниским откупним ценама. Већ крајем 2001. године цене товљеника су биле и око 120 динара по килограму живе мере.

Тада свиње нису биле „превише масне“, није био проблем „што нису биле по ЈУС-у“, није било чак ни проблема што нам је „генетски састав и потенцијал био лош“, како су тврдили наш пољопривредни експерти. Међу њима нарочито је у медијима био присутан Захарије Трнавчевић који је иза себе имао, ако ништа друго, а оно чланство свих могућих „стручних и компетентних“ комисија.

Затим се догодила „буна“ банатских, бачких и сремачких сточара негде у пролеће 2007. године, јер нису могли да продају велики број товљеника, па чак ни по смешно ниским ценама. Тражили су од државе да интервенише и откупи товљенике за робне резерве. Изашао тада министар трговине незамењиви Бубало и изјавио да нема места у резервама због великих старих залиха. Значи да су те залихе код министра Бубала стајале као „украш“, док су цене на тржишту „дивљале“ захваљујући монополу тзв. контроверзних бизнисмена у месној индустрији? Понуда мала, цене вртоглаво расле, а они нису интервенисали иако су на складишту имали меса у изобилју. Хајде да се запитамо – коме је такав став био у интересу? Одговарало је пре свега велетрговцима, кланичарима и прерађивачима. Крајњим произвођачима и потрошачима ово није одговарало. И сада нови министар (стари министар у новом министарству) поново „нема слуха“ за ситуацију у сточарству.

Иако и даље имамо огромне могућности за извоз меса, нисмо чак ни близу испуњењу одобрене квоте за извоз меса у ЕУ. Ко, зашто, у ком циљу и у чијем интересу то спречава? Много се очекивало после „промена“, а добили смо само свестране партијске личности за све министарске функције. Све партије су произвеле „универзалне ministre“ који могу да обављају све могуће функције и који су почели да се „ротирају“. Поред незаобилазног Динкића, ту је „вечити министар“ Милосављевић, али и, рецимо, Бубало. Они су способни да воде буквално било који ресор, као и они који су стартовали као нови министри, али без искуства из сфере у којој су се задесили – Јеремић у дипломатији и Шутановац у питањима одбране. Чини се да би ови наши „експерти опште праксе“ да им неко понуди да пилотирају авионом за добру плату, и то прихватили. Но, путницима у тој летелици не би било лако и питали би се са правом да ли има пилота у авиону. Па у следећем мандату, ако њихови буду формирали владу, опет Јово наново на

кадровску вртешку на којој се могу надати неком новом ресору. Принцип је да се добије неки ресор, а који и да ли дотични има везе са тим, мање је битно.

Онда нас не треба да чуди што је „негативна селекција“ довела Србију овде где је, при чему су нарочито предњачиле оне политичке снаге које се ките перјем „европејства“. Можемо да се питамо још и ко је крив за лошу „селекцију“ и генетику у сточарству? Да ли је и за то крив сељак, или пак лоша, слаба, никаква политика министарства пољопривреде? Јасно је да је за све крив лош одабир „генетског материјала“, како у сточарству, тако и у политици.

МАТИЈЕВИЋЕВА ЦЕНА „ЖИВЕ ВАГЕ“

Нови „министар без слуха“ у пољопривреди утврдио је пред први круг гласања за избор председника Србије – да ће сељаци гласати за Тадића. Нисмо се поштено ни опоравили од те тврдње, кад у јавност изађе господин Перица Матијевић и изјави: „Откупне цене товљеника ће бити 160 (?) динара!“ И прође гласање за председника, а откупна цена товљеника једва 80 динара! Ко мисли да су Матијевићеве и Милосављевићеве изјаве случајне, да немају везе и нису из „исте кухиње“ – нека тако и даље мисли.

Ако господин Матијевић и није монополиста међу кланичарима, сигурно јесте највећи појединачни трговац и сточарски лобиста. Огромне хладњаче које поседује попунио је по ниским откупним ценама стоке, а онда кад цене шницле скоче – ето екстра зараде. Ако је у односу на садашњу цену „живе мере“ шницла у продавници четири пута скупља (нигде у Европи, у коју се многи куну, нема толиког екстрапрофита), шта ће се догодити када хиљаде тона меса ускладиштеног у хладњачама (откупљеног од сељака за „јефтине паре“) изађе на тржиште по многоструко вишим ценама? Хиљаде товљеника на фармама неколико сточарских тајкуна су „златна резерва“ за ту будућу, још већу зараду. Субвенције ове владе и министарства на „прави начин“ су искористили кланичари и до максимума оборили откупне цене живе стоке.

Значи ли то да субвенције ни близу нису постигле циљ. Или њихов циљ није био оно што смо ми мислили да јесте и да треба да буде. Нова политичка елита после Милошевића није учинила ништа значајно на плану опоравка и развоја пољопривреде и сточарства. Колико ли је само пута критикован Слободан Милошевић због прастарих трактора и застареле механизације. Од тада до данас има малог помака. Могли су се „показати“ барем у млекарству, где је и било неких идеја (на пример, куповина лактофриза и музних

уређаја на више година и уз повољну камату).

Кредитна политика није нашла озбиљно упориште у пољопривреди. Од планираних 350 бесповратних средстава, 200 је додељено крајње ненаменски, од чега је већи део утрошен за куповину луксузних аутомобила, станова, од тих се средстава организују чак и свадбе. Оно мало кредита добија се преко партијских и кумовских веза, па је њихова ефикасност прилично ниска. И никог то не забрињава и нико за то није одговарао. □

Неколико пута је министар пољопривреде „спонтано“ изјављивао „да су господин Матијевић и његова 'индустрија меса', као еминентни, успешни и висококвалитетни, заслужили да хитно добију извозне дозволе“. Лобира се и код ЕУ инспектора да добијемо извозне дозволе. Колико би са оваквим стањем у нашој прерађивачкој индустрији и било корисно да добијемо извозне дозволе питање је.

Чини се да је стање у овој сфери ипак нешто боље кад се само сетимо како су након 5. октобра неки ревносни царинници били смењивани да би се увезао МОМ (машински обрађено месо). Дакле, увек су посредни неки „савези“ моћних увозника, прерађивача и трговаца са кључним политичким факторима, па онда ни не чуди што неки од њих убеђује сељаке за кога да гласају. У таквом контексту обећања од 160 динара „живе ваге“ имала су функцију да међу сељацима превагне једна политичка опција. Што би наш народ лепо рекао: „Рука руку мије – а змија ноге крије“. И која је сада, данас, цена шницле за садашњег председника – не знамо! Ако наставе са оваквом пољопривредном стратегијом, неки будући председник би могао боље проћи као вегетаријанац.